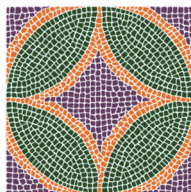

Visarion Duhovnicul

Irmologhionul de la Mănăstirea Neamț

care cuprinde irmoasele pe opt glasuri, „care se cântă la Praznicele Dumnezeiești, ale Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu, ale Sfinților, în Duminici și în toate zilele de peste an”

IAȘI BYZANTINE
MUSIC FESTIVAL

Lucrare tipărită cu binecuvântarea

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Ediție îngrijită și studiu introductiv de
Pr. Lect. Dr. Ionuț-Gabriel Nastașă

Transliterare și tehnoredactare:
Cezar Florin Cocuz

DOXOLOGIA
Iași, 2022

Volumul apare în Seria „Transcripta”
a Centrului de Studii Bizantine,
în colaborare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă
„Dumitru Stăniloae”
și Festivalul de Muzică Bizantină din Iași

În memoria distinșilor oameni de cultură, iubitori ai
cântului psaltic românesc, Traian și Gabriela-Constanța
Ocneanu. Dumnezeu să le răsplătească munca rodnică!

Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului
de la Mănăstirea Neamț

Studiu introductiv

Preambul

Biblioteca Mănăstirii Neamț adăpostește aproape cincizeci de manuscrise cu cântări psaltice¹, cele mai multe datând din secolul al XIX-lea², care reprezintă mărturii autentice despre existența unei tradiții muzicale nemțene, ancorată pe tradiția bizantină, dar distinctă prin particularitățile ei melodice, melismatice și lingvistice. Deși anumite cântări nemțene din prima jumătate a secolului al XIX-lea au avut o circulație notabilă în Moldova din ambele părți ale Prutului (Mănăstirile Agapia, Văratec, Secu, Noul Neamț etc.), dar și în alte părți ale țării și, după mențiunea cercetătorului Vasile Vasile, în Muntele Athos³, totuși acest repertoriu de strană valoros și voluminos totodată a rămas multă vreme numai sub formă de manuscris și din ce în ce mai greu accesibil pentru cântăreți și grupuri psaltice, așteptând primele inițiative sistematice de tipărire timp de aproape două secole⁴. Din fericire, în ultimii cca 20 de ani,

¹ Din păcate, incendiul mare din anul 1862, care a cuprins și biblioteca mănăstirii, a distrus, cel mai probabil, și alte manuscrise importante adunate în cei aproape 500 de ani de la întemeierea ei - 1367; vezi Vasile Vasile, *Mănăstirea Neamț – străveche vatră de cultură muzicală*, Editura Doxologia, Iași, 2015, p. 456.

² Manuscrisele nemțene au fost până acum, în mod special, în atenția unor cercetători mai vechi și mai noi dintre care amintim: Iosif Naghiu, „Manuscrisele din biblioteca Mănăstirii Neamț”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, XVII (1941), nr. 3-4, pp. 74-83; Ioan Ivan, „Manuscrisele de muzică psaltică de la Mănăstirea Neamț”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, XXXVI (1960), nr. 9-12, pp. 602-614; Pr. Dr. Florin Bucescu, *Cântarea psaltică în mnuscrisele moldovenești din sec. XIX. Ghidul manuscriselor psaltice – Moldova, sec. XIX*, Editura Artes, Iași, 2009, vol. I, pp. 48-51; vol. II, pp. 237-304; Pr. Alexandrel Barnea, *Muzica bisericească în Moldova secolului al XIX-lea*, Editura Sf. Mina, Iași, 2009, pp. 138-163; Pavel Lungu, *Iosif Moldoveanul Protopsaltul*, Editura Muzicală, București, 2015; Vasile Vasile, *op. cit.*, și alții.

³ Vasile Vasile, *op. cit.*, p. 411.

⁴ Printre foarte puținele cântări tipărite răzleț în câteva antologii muzicale din țară, amintim *Polieleul*, glas 4 leghetos, „al Duhovnicului Visarion din sf. Mon. Némțul”, încorporat în *Antologia de muzică psaltică* a Ierom. Dometie Ionescu, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1898, pp. 235-241; despre acest polieleu, dar și despre un *Cuvine-se cu*

interesul față de patrimoniul muzical nemțean a crescut considerabil, culminând cu editarea specială și programată a câtorva colecții de cântări psaltice importante pe care le enumerăm în ordinea cronologică a apariției lor:

- *Axioanele Tradiționale de la Mănăstirea Neamț*, colecția Fundației Culturale „Pavel Lungu”, Piatra-Neamț, 2003, îngrijită de profesorul Pavel Lungu, despre care muzicologul Constantin Catrina aprecia că „reprezintă un evident succes editorial și deopotrivă unul cultural și artistic inconfundabil”⁵.

- *Axioanele Împărătești de la Mănăstirea Neamț*, colecția Fundației Culturale „Pavel Lungu”, Piatra-Neamț, 2004. În anul 1999, profesorul Pavel Lungu scosese și un album audio cu o parte din aceste minunate cântări compuse de Iosif Moldoveanu - Protopsaltul (majoritatea), Visarion Duhovnicul și Nichifor Kantuniari, în interpretarea Corului „Imn” al Seminarului Teologic de pe lângă aceeași Mănăstire;

- *Antologhion paisian. Tomul I. Perioada Triodului*, ediție îngrijită de monahul Filotheu Bălan de la Mănăstirea Petru Vodă - Neamț, Editura Sofia, București, 2005, în care întâlnim printre autori pe Ieremia Monahul, Ignatie Monahul, Iosif Schimonahul, Macarie Ieromonahul, Visarion Ieromonahul, Calinic Ieromonahul și alți părinți cuvioși.

- Visarion Ieromonahul, *Stihirarul. Tomul al II-lea (ianuarie - august)*, ediție diortosită și îngrijită de Gabriel Duca, Editura Doxologia, Iași, 2013, care pune în lumină cântări din manuscrise păstrate în biblioteca Mănăstirii Agapia;

- *Penticostar paisian*, ediție îngrijită de monahul Filotheu Bălan de la Mănăstirea Petru Vodă - Neamț, Editura Sofia, București, 2018, în care întâlnim printre autori pe Iosif Monahul, Macarie Iero-

adevărat al aceluiași autor nemțean, amintește și Gheorghe C. Ionescu în: *Muzica bizantină în România. Dicționar cronologic*, Editura Sagitarius, București, 2003, p. 182.

⁵ Prof. Dr. Constantin Catrina, „Eternitatea Axioanelor de la Mănăstirea Neamț”, în: *Telegraful Român*, nr. 25-28/2004, p. 7.

monahul, Visarion Ieromonahul, Calinic Ieromonahul și alți părinți cuvioși.

Urmând aceeași linie de evidențiere și promovare a tezaurului muzical nemțean, ne-am propus să edităm o altă colecție de psaltichie din șirul de manuscrise de la Mănăstirea Neamț, și anume *Irmologhionul* lui Visarion Ieromonahul - Duhovnicul, concretizând o inițiativă mai veche a Centrului de Studii Bizantine din Iași, după ce, în vara anului 2016, cu acordul și bunăvoința Părintelui Stareț Benedict Sauciuc, am fotografiat manuscrisul sursă împreună cu regretatul director Traian Ocneanu⁶, mutat la Domnul în ziua de 26 octombrie 2021.

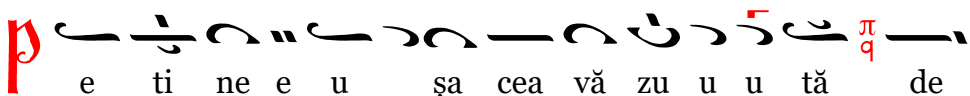
Apariția acestei cărți a fost impulsionată și de contextul comemorării în acest an, la nivelul Patriarhiei Române, a Sfinților Isihaști, printre care și Sf. Paisie de la Neamț (1722-1794), precum și de organizarea ediției a 5-a a Festivalului de Muzică Bizantină de la Iași (6-11 septembrie 2022) în jurul tematicii „Isihasm și psalmodie. 300 de ani de la nașterea Sf. Paisie de la Neamț”, având în vedere că discutăm despre o colecție muzicală scrisă la câteva decenii după moartea starețului Paisie, când persista încă autoritatea sa duhovnicească în conștiința monahilor nemțeni.

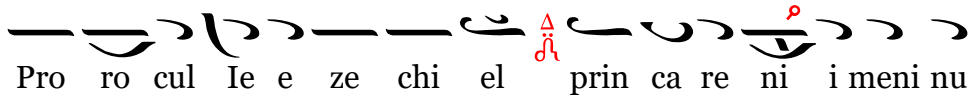
În acest studiu introductiv vom prezenta câteva elemente despre activitatea muzicală a protopsaltului nemțean Visarion Duhovnicul și

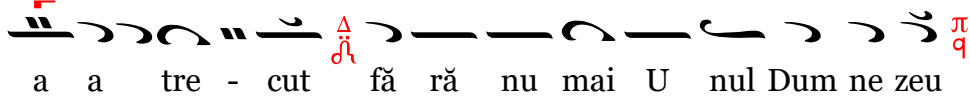
⁶ Domnul Traian Ocneanu, membru fondator și director executiv al Centrului de Studii Bizantine din Iași, înființat în anul 1998, a coordonat și organizat o activitate muzicală foarte bogată și variată, reflectată în simpozioane naționale și internaționale, 24 de concerte anuale de muzică psaltică (ultimul în ziua de 21 mai 2017), revista *Acta Musicae Byzantinae* ș.a., cu implicarea multor cercetători și interpreți de renume din țară și din străinătate. La aproximativ o săptămână după decesului domnului Traian, a trecut la Domnul și soția acestuia, doamna prof. univ. dr. Gabriela Constanța Ocneanu, specialistă în istoria muzicii, de asemenea membru fondator și director muzical al fundației culturale C.S.B.I. În legătură cu fotografierea Ms. rom. 8 din Biblioteca Mănăstirii Neamț, ne amintim grija deosebită a domnului Traian pentru procurarea mijloacelor tehnice optime (aparat de fotografiat performant, suport special de manipulare a manuscrisului etc.), meticulozitatea, bucuria și dăruirea manifestate la această activitate și, mai ales, aprecierea sinceră a calității caligrafice a manuscrisului, propunând publicarea lui chiar în facsimil.

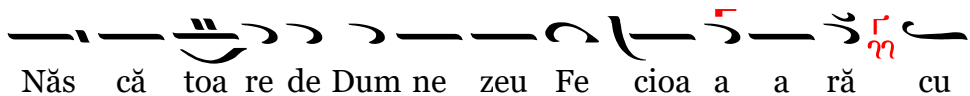
Cântarea a 9-a

În Lunea Brânzei

 e ti ne e u șa cea vă zu u u tă de

 Pro ro cul Ie e ze chi el prin ca re ni i meni nu

 a a tre - cut fă ră nu mai U nul Dum ne zeu

 Năs că toa re de Dum ne zeu Fe cioa a a ră cu

 cân tă ări te cin sti im

Alte irmoase

Glas I Pa

Cântarea 1

 ă ză to rul de Dum ne ze e eu Mo

 i se pe Is ra e el cel ne măr gi nit mai na i

 in te îl o prea în ce pe Ma ri am da an

 sul fe me i lo or ce lor în țe lep te cân ta a

 re e de bi ru i i in ță mi nu na tu lui Dum ne

ze u lui nos tru să-I cân tă ăm

e e lui ce prin stâlp de fo oc și prin no o or

pe Is ra el l-a po vă tu i it ca un Dum ne zeu

ma a rea o a des păr țit și că ru țe le lui

Fa ra o on le-a a co pe rit să-I cân tă ă ăm

cân ta a re de bi ru i i in ță că sin gur S-a

pro slă ă vi it

ă cân tă ăm Dom nu lui cân ta re no uă că

a dân cul Mă ă rii Ro șii us câ â ân du-l pe de

es tru a-l tre e ce i-a fă cut pe fi ii lui

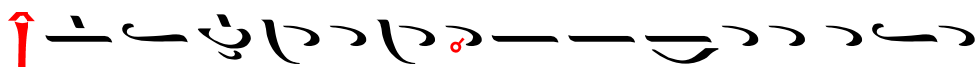
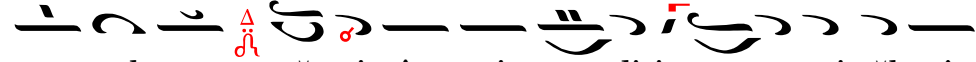

Is ra el și i pe po triv ni i cii vrăj mași i-a

a co pe ri i it ma a a rea a

ă cân tăm cân ta re no uă lui Dum ne zeu Ce

 e lui ce din ro bi a lui Fa ra on a iz bă

 vit pe fi i ii lui Is ra el și în pus ti i

 i e pe a ceș tia i-a hră ni it căci cu sla vă

 S-a pro slă ă vi it

Pe Fa ra on în pre u nă cu că ru țe le Hris

 tos în ma a re l-a î ne cat și a tre cu ut pe

 po po rul ca re lă u da și zi cea Să cân

 tăm Do om nu u lui căci cu sla vă S-a pro slă ă

 vi it

I î năl ța Te e- vo oi Dum ne ze u le Mân tu i

 to rul meu că ai în vi at di in mo o rți căl câ

 â ând moa a ar tea a

Do om nu lui să-I cân tă ăm cân ta a a a re de

bi ru i in ță Ce lui ce în tru ie și rea lui
 Is ra el din E gi ipt sin gur a o prit cu ur ge rea
 Mă rii Ro șii și a I or da nu lui cu prea slă
 vi re po po o rul tre când pe de es tru prin mi
 ij lo cul e ei căci cu sla vă S-a pro slă ă
 vi it

Cântarea a 2-a I a a mi in te la gla su ul meu Ce la
 ce Te-ai năs cut din Fe cioa ră și as cul tă gra iu u
 ri le me e le că nu me le Tău ce el mi nu nat Doam
 ne am che ma at

I a a min te ce ru le și as cul tă pă mân tu le
 și pe Hris tos Îl la u dă Ce la ce e S-a în
 fă șu rat cu scu te ce și la a an țu ri le gre

Anexe cu facsimile
din Ms. rom. 8 - BMN

